

Nedělní úvaha (kázání) na text Markova evangelia

v Lysé nad Labem, 2. neděli adventní, 6. prosince 2020

Uzdravení na břehu jezera

Ježíš se svými učedníky se uchýlil k moři. Šlo za ním množství lidí z Galileje; ale i z Judska, Jeruzaléma, Idumeje, ze Zajordánie a z okolí Týru a Sidónu přišlo k němu veliké množství, když slyšeli, co všechno činí. Požádal učedníky, ať pro něho připraví loď, aby se zástup na něho netlačil. Mnohé totiž uzdravil, proto se ti, kdo trpěli chorobami, tlačili k němu, aby se ho dotkli. A nečistí duchové, jakmile ho viděli, padali před ním na zem a křičeli: „Ty jsi Syn Boží!“ On však jim přísně nakazoval, aby ho neprozrazovali. (Bible, Markovo evangelium, 3. kapitola)

Archa spásy – prototyp ijkony ze 17. st. nalezený v klášteře Zographou na hoře Mt. Athos, Řecko

Vhodné je doplnit i četbou Žalmu 18 či např. příběhu Abrahamova z 1. knihy Mojžíšovy. Zabroukat si můžete i adventní písně, např. 274 z evangelických zpěvníků.

Dnešní příběh je jakýmsi shrnutím předchozích uzdravování i přípravou na to další, které se bude odehrávat v cizině nedaleko Gerasy. Pokud bychom rekapitulovali témata z kázání posledních nedělí, vše bychom v dnešním textu našli. Opět se objevují nečistí duchové, tedy cizí síly manipulující lidmi. Opět tu máme davy, před kterými Ježíš prchá, které jej neposlouchají, které jej až fyzicky ohrožují. Ježíš také opět odmítá jakékoli strhávání pozornosti na svou osobu (tzv. Mesiášské tajemství). Zároveň se Ježíš

v dnešním textu poprvé ocitá na lodi, aby se právě lodí a za prudké bouřky vypravil do Gerasy (Mk 5,1-20). Také tam se budou motivy uzdravování opakovat. Pravda, na bezbožném bohatém východě nebude Ježíš nikoho zajímat. V cizině žádné zvědavé davy nepotkáme, alespoň do té doby, než Ježíš znehodnotí jeden místní velkochov vepřového. Až poté, co se díky jeho uzdravování utopí u Gerasy dva tisíce vepřů, objeví se zástupy zvědavců. Jenže oproti davům dnešního textu nebudou chtít tito „nevěřící“ shromáždění Krista využít - ale vyhostit.

Pojďme se na chvíli zastavit u zástupů pronásledujících či obklopujících Krista. Pokud totiž žehráte na to, že Markovo evangelium vynechalo Betlém, jesličky i Ježíšovo narození, pak jsou právě zástupy podstatným vánočním prvkem obsaženým i u nejstaršího dochovaného evangelia. Zástupy či skupiny přicházející za Kristem jsou v podobě pastýřů či karavan východních mudrců přítomny v Lukášově či Matoušově vánočním úvodu. I Markovo evangelium obsahuje zástupy putující za Kristem, jen je to v Markově duchu trochu více reálné a méně pohádkové. Mudrci tu nejsou z daleka ale ze sousedství a v podobě farizejů se s Kristem na máločem shodnou. Ozbrojené moci Ježíš neunikne tak snadno jako v případě „vánočních“ Herodových vojáků (Mt 2,13-20) a místo v egyptském exilu skončí na kříži. A také zájem zástupů o Ježíše má jaksí méně romantický důvod než andělské sestoupení a naslouchání Boží vůli - jako v případě betlémských pastýřů (L 2,8-18). Markův střízlivý realismus působí někdy až skepticky a pesimisticky. V zástupech putujících za Kristem nalezneme pramálo nezištných či duchovních pohnutek. Navzdory tomu není ale výsledek Markova vyprávění o nic černější než u ostatních evangelistů. Jen to entrée je prostě jiné a nevánoční.

Malé betlémské miminko budí úplně jiné emoce než dospělý chlapík z Nazareta. Namísto všeobecného rozněžnění nad jesličkami (které kazí snad jen ti běsnící Herodovi vojáci) máme v Markově evangeliu hned kontroverzi. Zatímco kolébaného a kravkami zahřivaného Ježíška milují všichni, mladého muže s překvapivými názory miluje doopravdy jen malá hrstka lidí a ti ostatní by jej rádi využili, nebo vyhostili, nebo zahubili. Obrovský rozdíl v atmosféře evangelijního vyprávění má jeden důležitý důvod, který zároveň odhaluje jeden z nepodstatnějších rysů křesťanství. Dospělý Ježíš, Bůh v Kristu, s námi vede dialog, jeho slovo odhaluje, zasahuje, promlouvá do naší skutečnosti. Nemluvně Ježíšek nikomu do života nemluví. I to je jeden z důvodů lidové obliby Vánoc. Děti má rád každý a plačící betlémské robě nikoho neznejišťuje, vzbuzuje pouze soucit a sympatie. A právě takový Ježíš Marka vůbec nezajímá. Snad je to naléhavá obava o člověka, jež vede Marka ke spěchu ve věci spásy, záchrany, tj. změny člověka. Vánoce jsou vynechány. Markův Ježíš neleží v jesličkách, ale hned burcuje i demonstuje, Markův Ježíš diskutuje, hádá se a vyučuje, aby vzápětí i uzdravoval a sytil.

Malé děti milujeme, protože představují budoucnost, protože dávají naději pokračování, nesou život dál. Mláďátka jsou automaticky symbolem naděje. A Marek nám chce zdůraznit, že ze stejného důvodu můžeme milovat i dospělého Ježíše. I on nese naději, byť davům v evangeliu zdánlivě „jen“ naději uzdravení. I on dává budoucnost, byť zástupům v evangeliu „jen“ v podobě pár přidaných let. Míjení mezi davy a Ježíšem je u Marka záměrně vyostřeno. Davy nemají trvalou a opravdovou naději, protože se s Kristem mijejí. Ale skutečnou naději a opravdovou budoucnost naleznou jen ti, kteří s Kristem zůstávají. V Markově kontextu se tak vynořují otázky. Kolik lidí z tlačícího se davu nalezneme mezi Kristovými učedníky? A kolik z vánočních pastýřů či mudrců? Lukášovi pastýři se vrátí ke svým stádům, Matoušovi mudrci do dalekých zemí, Markovy uzdravené či jinak uspokojené davy do svých domovů. Ale naději a budoucnost mají v evangeliích jen ti, kteří s Kristem zůstávají. Poslouchají jeho vyprávění, mění své životy, putují s ním. Miminko Ježíšek tohle nijak říci nemůže, Markův dospělý Ježíš to říká a v dnešním příběhu dosti tvrdě naznačuje. Všimněme si zajímavé poznámky o Ježíšově nastoupení na loď. *„Požádal učedníky, ať pro něho připraví loď, aby se zástup na něho netlačil.“* Ježíš má náhle odstup, distanc. Dost možná chce z lodi především mluvit, ale zdá se, že mu to není dopřáno. Až o kapitolu později mu bude umožněno k lidem z lodi také promlouvat (Mk 4,1), nyní se zdá, že jen nešťastně přihlíží zástupům, které jej nechtějí poslouchat, které se jej chtějí dotknout, šáhnout si na něj.

Další zajímavá poznámka Markova vyprávění je právě onen dotyk. Dotyk je symbolem blízkosti, absencí odstup. Ježíš se lidí často dotýká, dotykem uzdravuje, dotykem sytí, dotykem křísí z mrtvých (Mk 5,41). Jenže dotyk je také projevem svobodné vůle – můžete jej odmítnout. A dotyk může být i projevem násilí, to když se děje proti vůli druhého. To je zřejmě i případ tisícího se davu v dnešním příběhu. Davem vynucené dotyky, téměř až trhání Ježíše jako nárokováného léku, to vše je naprostým nepochopením skutečné naděje a budoucnosti, kterou Ježíš přináší. Ježíš tu je pro všechny, evangelium proto vyjmenovává nejrůznější etnické i náboženské skupiny přítomné poblíž Krista. Ale Ježíš je tu pro všechny, kteří s ním chtějí být, žít, chodit a ne ho jen využít a opustit. Ježíš se nechce dotýkat všech. Před davy prchá. Ježíšův odstup je cosi zdánlivě nevánočního, nekřesťanského, nehumánního. Ale přestože se nám nehodí, je třeba jej vzít vážně. Tato reakce dospělého Božího syna je vyjádřením podstaty víry. Jako každý vztah i víra je společná cesta. Není založena na míjení, ale na společném životě, provázení, setkávání. Tak se rodí vztah, tak se projevuje láska. A k takovému vztahu patří i dotyk, ba je vyjádřením jeho nejhlubší intimity. Nebližší vztahy projevujeme právě pomocí dotyků. Samozřejmě že i dotyk může být povrchní a letmý, jenže právě takovému dotyku se Ježíš v dnešním příběhu vyhýbá a zaujímá k němu odstup.

Mám za to, že úvodní kapitoly synoptických evangelií vytvářejí rozpor, kterého je třeba si všimnout. Markovi rybáři, kteří kvůli Kristu opouštějí své sítě, jsou tu v jistém kontrastu

k Lukášovým pastýřům a Matoušovým mudrcům, kteří se navracejí ke svým stádům a hvězdám. Jistě, Matoušovy a Lukášovy vánoční zástupy symbolizují význam toho malého dítěte, na jehož příchod se i my nyní chystáme. Měli bychom ale vystoupit z davu. Měli bychom se v Markově duchu chystat na dospělého Krista. Církvi bývá vytýkáno, že se nesnaží svět přesvědčit o svém přínosu, že pokulhává v PR, že by se měla soustředit na produkty, které dojdou společenského ocenění. Dnešní text nás před podobnou kolaborací varuje. Dnešní příběh je nejen příběhem uzdravování, ale také příběhem distance a odstupu. Jednou z metafor církve je loď. V dnešním příběhu je loď útočištěm před zástupy. Útočištěm před světem. Před povrchním míjením se. Před obětováním se davům. Ježíš se bude k zástupům opakovaně vracet, ba bude mezi ně posílat své učedníky. Ale jeho rodinou bude vždy kruh kolem něj, byť třeba ne kruh nějak úzký a malý (klidně zástup), ale kruh Kristu naslouchající a činící vůli Boží (Mk 3, 32-35), kruh nejbližší.

Charakteristickým projevem lidské nemoci jsou i v dnešním příběhu nečistí duchové. My už jsme si říkali, že jsou symbolem něčeho (vnějšího), co do člověka vstoupí a ovládá jej. Jsou symbolem manipulace. Lidé z davu jsou v našem příběhu nemocní, protože jsou manipulováni. Opět se tu křičí a opět se vytrubuje, že je dobře známo, co je Ježíš zač. „Ty jsi syn Boží!“, zní tu v zástupu projev nečistého (tj. Bohu vzdáleného) „duchovního“ směru. Víme, že ústy zmanipulovaných jedinců v davu nebude nejspíš pronášeno něco hodnotného, ale zní to jako přijatelné křesťanské vyznání. Proto nás možná překvapí Ježíšovo rázné odmítnutí. „Mlčte! Neříkejte to!“ Jistě to můžeme chápat jako projev jeho skromnosti (Mesiášského tajemství), zároveň je ale jasné, že je v tom i něco víc. Jistá averze. Ježíš nestojí o svědectví právě jejich prostřednictvím. „VY to tedy rozhodně nezveřejňujte!“ říká Ježíš s evidentním vědomím, že v zástupu se projevující duch nemůže o něm svědčit k dobrému. Nepřekrouceně. Čistě a v duchu pravé podstaty. „Nestál o jejich svědectví“, překládá jeden z biblických překladů tento verš a dobře vystihuje podstatu problému. Je to podobné, jako kdyby jedinou referencí o Bohu byl vánoční příběh. Příběh, který si zástupy přivlastnily, ale dospělý Ježíš do něj nepatří. Příběh o malém Ježíši, který se i letos bude odvíjet masově, ale většinou bez Krista.

Příběhy o uzdravení z Markova evangelia na první pohled nesrší pozitivem a nadějí, jak bychom si v příbězích o uzdravení (tedy v něčem veskrze pozitivním) představovali. Jenže ony nepostrádají nadějí. Jen ji usměřují. Zaostřují náš pohled. Brání zklamání. Na příkladu davů ukazují, že často vkládáme nadějí do věcí, které pravou nadějí neobsahují. Že si kvůli špatnému přání nevšimneme velkorysé nabídky. A že navzdory našim představám a požadavkům dostáváme od Boha obrovskou věc. Jen je třeba to zaregistrovat. Připravít se. Přijmout Boží nabídku a zůstat s ním a ne jej pouze vánočně minout či letmo zahlédnout. Proto patří příběhy o uzdravování i do adventní doby. Připravují nás totiž na příchod nemluvněte, které má co mluvit do našich životů. Připravují nás na Ježíše i na Krista.